

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ

Горбань Г. О.

*доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри психології
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-7925-8754
gorbanga@znu.edu.ua*

Ключові слова: *вибір ідеї, компетентності, мобілізація, особистісно-діяльнісний підхід, суб'єкт, психологічна активність, психологічна готовність, рефлексія, усвідомлення, ухвалення рішення.*

У статті досліджується необхідність підтримки активності у сучасному VUCA-світі (нестабільність (Volatility), невизначеність (Uncertainty), складність (Complexity), неоднозначність (Ambiguity) світу). Авторами обґрунтовано теоретичну модель психологічної готовності особистості до ухвалення рішень. Розкрита необхідність підтримки активності особистості у сучасних умовах швидкоплинності ситуацій та їх невизначеності. Особлива увага сфокусована на необхідності становлення суб'єктної позиції щодо власного життя, яка вимагає розуміння ситуацій життєдіяльності та ухвалення рішень успішного її здійснення.

Обґрунтовано необхідність вживання коректного відповідно до норм української мови словосполучення «ухвалення рішення». Розкрито особливості психологічного аналізу поняття «ухвалення рішення». Зафіксовано, що базовим змістом поняття «ухвалення рішення» є психологічна активність суб'єкта, який усвідомлює актуальну або прогнозовану ситуацію та здійснює відповідний вибір ідеї, що спрямована на подолання невизначеності й поліваріантності ситуації. Розкрито специфіку міждисциплінарного трактування поняття психологічної готовності шляхом проведеного дефініційного аналізу. Визначено, що видовою основою є базові властивості особистості та їх вияв під час діяльності, спрямованої на досягнення очікуваних результатів, а ключовими характеристиками є успішність, змобілізованість, самостійність.

Психологічна готовність особистості подана як складна система, системоутворювальними елементами якої є суб'єкт, його психічні стани, стійкі властивості особистості та сформовані психологічні утворення (новоутворення), що здійснюють мобілізацію та регуляцію діяльності.

Здійснено інтеграцію загального трактування процесів ухвалення рішення та готовності особистості в теоретичну модель психологічної готовності особистості до ухвалення рішень. Зафіксовано, що вихідний зміст цього поняття задає основу його формування, а саме: здатність до мобілізації цілеспрямовано сформованих компетентностей, цінностей, індивідуально-психологічних властивостей особистості та набутого досвіду у контексті ситуації, відповідних їй дій, які супроводжуються рефлексією, та усвідомленням відповідальності забезпечують успішність ухвалення рішення відповідно до соціальних і культурних норм.

THEORETICAL MODEL OF PSYCHOLOGICAL READINESS OF A PERSON FOR DECISION-MAKING

Gorban G. O.

*Dr. Sc. in Psychology, Associate Professor,
Professor at the Department of Psychology
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7925-8754
gorbanga@znu.edu.ua*

Key words: *awareness, choice of idea, competence, decision-making, mobilization, personal-activity approach, psychological readiness, psychological activity, reflection, subject.*

The article explores the necessity of maintaining activity in the modern VUCA-world (Volatility Uncertainty Complexity Ambiguity world). The authors substantiate the theoretical model of a person's psychological readiness to make decisions. The attention is focused on the need to develop a subjective position regarding one's own life, which requires an understanding of life situations and decision-making for its successful implementation.

The need to use the correct phrase "decision-making" in accordance with the norms of the Ukrainian language was justified. Features of the psychological analysis of the concept of decision-making are revealed. The authors emphasized that the basic meaning of the concept of "decision-making" is the psychological activity of the subject who is aware of the current or predicted situation and makes the appropriate choice of an idea aimed at overcoming the uncertainty and multivariate nature of the situation. Based on the definitional analysis, the specificity of the interdisciplinary interpretation of the concept of psychological readiness was revealed. It is determined that the characteristics of the personality and their manifestations in activities aimed at achieving the expected results are the basis, and the key characteristics are success, mobilization, and independence. The psychological readiness of the individual is presented as a complex system, the system-forming elements of which are the subject, his mental states, stable personality properties, and formed psychological formations (neoformations) that carry out mobilization and regulation of activity.

The integration of the general interpretation of decision-making processes and individual readiness into the theoretical model of the psychological readiness of the individual for decision-making was carried out.

It was determined that the original content of this concept sets the basis for its formation, namely: the ability to mobilize purposefully formed competences, values, psychological properties of the individual and acquired experience in the context of the situation, appropriate actions accompanied by reflection and awareness of responsibility ensures success decision-making in accordance with social and cultural norms.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни сучасного суспільства породжують таку реальність, за якої людина має бути не лише суб'єктом власної життєдіяльності та суспільних відносин, а й усвідомлювати цю суб'єктивність в усіх її проявах. Повнішою мірою така усвідомлена суб'єктивність виявляється в процесах ухвалення (прийняття) рішень та відповідальності за наслідки їх реалізації. Світова та європейська спільноти активно

розробляють та впроваджують різноманітні програми залучення молоді до прийняття рішень у багатьох сферах життєдіяльності суспільства: від конкретних рішень на рівні організації, громади до глобальних рішень на рівні ООН щодо навколишнього середовища, соціального захисту, репродуктивного здоров'я тощо [38].

Підтримка активності та нові соціальні ініціативи демонструють, що наявні зразки й норми

соціальної практики суперечать новим, часто остаточно невизначеним умовам. Це протиріччя і створює необхідність самовизначення кожної людини щодо розгортання й перебудови життєдіяльності, а детермінантою в цьому процесі стає її особиста позиція – позиція суб'єкта власного життя, тобто розуміння ситуацій, відповідно до яких будуються програми розвитку, ухвалюються певні рішення. Тут постає питання щодо рівня психологічної готовності особистості до ухвалення та реалізації рішень. У загальному плані будь-яка готовність до дії передбачає володіння відповідними прийомами та способами її здійснення.

Проблематика готовності особистості до прийняття рішення нині постає як наукова психологічна проблематика в контексті різних сфер діяльності. Це зумовлено тим, що сучасні умови розвитку суспільства значно підвищують вимоги щодо оперативності й адекватності аналізу ситуацій і станів задля прийняття обґрунтованих рішень на всіх рівнях соціальних дій. Процес прийняття рішення пов'язує основні функції життєдіяльності будь-якого соціального суб'єкта, а саме: планування, організацію, мотивацію, контроль, регулювання, аналіз тощо. Загальновизнано, що свідоме ухвалення рішення є основою будь-якої цілеспрямованої діяльності та її невід'ємним компонентом. Готовність до ухвалення рішення є суттєвою складовою частиною структури особистості, яка зумовлює характер її соціальної активності щодо вироблення нових стратегій життєдіяльності, адаптації до стрімких соціально-економічних змін у суспільстві тощо. Тут важливим є визначення специфіки та підстав інтеграційного зв'язку феноменів «психологічна готовність» та «ухвалення рішення».

Дослідження психологічної готовності особистості до ухвалення рішень ґрунтуються на різноманітті розуміння змісту й механізмів феномену психологічної готовності. Зазначимо, що на сьогодні відсутня єдина цілісна позиція трактування феномену «готовність», але щодо необхідності його вивчення сумнівів немає. Це знаходить підтвердження у ретроспективі дослідження цього феномену.

Аналіз актуальних досліджень дає змогу стверджувати, що більшість науковців здійснюють дослідження готовності до прийняття рішень у прикладному та практичному контексті. Найбільш широко проблематика готовності до прийняття рішень розкривається під час вивчення професійної діяльності, що пов'язана з кризовими й екстремальними умовами (військові, служби порятунку тощо) та домінуванням ситуацій ризику та невизначеності (управлінці, оператори складних технічних систем, спортсмени тощо) [2; 5; 7; 13;

17; 23; 28]. У цих дослідженнях психологічна готовність до прийняття рішень досліджується як певна складова частина загальної готовності до діяльності, безпосередньо пов'язаної з прийняттям рішень, як під час опанування професії, тобто формування готовності до фахового здійснення діяльності в окремій галузі, так і під час самої діяльності.

Серед найбільш розгорнутих відзначимо дослідження готовності до прийняття рішення у кризових ситуаціях (М.Ю. Литвинчук [19]), готовності до вибору у ситуації ризику та невизначеності (О.І. Санніков, А.О. Саннікова [25]), готовності до інноваційної діяльності у контексті прийняття рішень поліцейськими (Н.В. Алексеєнко [1]), психологічної готовності до прийняття управлінських рішень (В.В. Іванова [12], Л.М. Карамушка [13], О.С. Ковальчук [15], О.О. Тополенко [29]). Окремо слід зазначити дослідження, проблематику яких зосереджено на особистісній готовності ухвалювати рішення та готовності до здійснення стратегічних рішень у процесі життєдіяльності. Відзначимо роботи щодо вивчення особистісної готовності до прийняття рішень (О.Л. Вернік [6]), готовності до прийняття стратегічного життєвого рішення під час професійного самовизначення (Л.В. Помиткіна [24]).

Більшість пошуків щодо інтерпретації поняття «готовність до ухвалення рішення» мають свою специфіку та особливості, які відповідають контексту і завданням певного дослідження. Ми вважаємо, що є необхідність конструювання узагальненої моделі психологічної готовності до ухвалення рішень, яка має пов'язувати феномени «психологічна готовність» та «ухвалення рішення» в цілісний психологічний конструкт.

Мета статті – обґрунтування теоретичної моделі психологічної готовності особистості до ухвалення рішень.

Досягнення мети передбачає аналіз й узагальнення визначення понять «ухвалення рішення» та «психологічна готовність особистості», структурування їх задля знаходження інтеграційних елементів та побудови моделі конструкту «психологічна готовність особистості до ухвалення рішень».

Результати дослідження. Активне вивчення процесів ухвалення (прийняття) рішення зумовлене потребами загальної практики та особливостями життєдіяльності особистості в умовах постійно змінюваного соціального середовища. Ми можемо відзначити надзвичайну різноспрямованість, розрізненість дослідницьких підходів під час вивчення процесів ухвалення рішень. Тут можна констатувати, що, з одного боку, у сучасній науці є широко розроблений арсенал формалізованих, математико-кібернетичних, соціологічних підходів і теорій прийняття рішення,

але ці теорії не досить враховують психологічні, соціально-психологічні та особистісні аспекти цього процесу; з іншого боку, наявною є значна кількість досліджень, в яких здійснюється вивчення психологічного змісту і механізмів психологічних процесів і станів, особливостей міжсуб'єктної взаємодії, групових і організаційних під час процесу ухвалення рішення. Усе це розвиває межі трактування процесів ухвалення рішення як психологічної категорії та ускладнює вивчення певного поняття. Це пов'язано з тим, що в межах наукового дослідження певні поняття одночасно існують у двох різних аспектах: 1) як загальнолюдський засіб фіксації та передачі досвіду, що передує будь-якому науковому аналізу; 2) як результат наукового дослідження (аналізу). Інакше кажучи, поняття відіграють особливу роль щодо сприйняття проблем і перспектив їх розробки, здійснюють вплив на динаміку теоретичних переконань, на переосмислення емпіричних даних, на пошук нових рішень [9].

Вважаємо за необхідне зауважити, що поширений конструкт «прийняття рішення» є некоректним відповідно до практики української мови, а є калькою з російської мови. Відповідно до норм української мови слово «приймати» бажано вживати там, де воно передає зміст одержувати, брати, зараховувати до установи, закладу, організації, забирати щось звідкись, давати комусь притулок, пригощати. З погляду сучасної літературної мови стосовно слова «рішення» годиться користуватися словом «ухвалення» [21]. Таке слововживання підтверджує й Академічний тлумачний словник української мови, а саме: «приймати» означає брати до рук, на плечі тощо від когось або звідкись; погоджуватися взяти собі що-небудь запропоноване [26]; «ухвалювати» застосовується у контексті рішення та значення підтримувати [27]. Отже, відповідно до мовних норм коректнішим є застосування словосполучення «ухвалення рішення», й тому в нашому дослідженні ми будемо застосовувати саме цей конструкт.

Побудова термінологічного конструкту «ухвалення рішення» передбачає виокремлення основних підходів до визначення саме поняття «рішення», що дає нам змогу диференціювати психологічний зміст, який фіксує його специфіку. Загальне широке розуміння цього поняття визначається різноманіттям контекстів. Ми виділили такі, що є найбільш вживаними [7], а саме:

– у психологічному контексті: вольовий акт, реакція на запитання, проблему; процес вибору з ряду альтернатив;

– у діяльнісному контексті: дія як намір будь-що зробити; дія з вибору; процес і результат вибору мети і способу дії;

– у математичному контексті: відповідь на задачу, вирішення рівняння;

– у юридичному контексті: вирок, постанова, розпорядження будь-якої організації, зборів.

Відповідно до всього різноманіття контекстів можна відзначити дві змістові групи застосування поняття «рішення», які відображають процесуальність цього поняття і його констатувальну форму:

– певна процедура вибору: процес ухвалення рішення;

– результат дій з вибору: ухвалене (констатція) рішення.

Задля розмежування такого застосування ми у нашому дослідженні поняття «рішення» будемо застосовувати саме у констатувальному форматі як усвідомлений і суб'єктивно прийнятий намір діяти певним чином задля досягнення заданого результату. Процесуальність цього поняття ми будемо підкреслювати конструктом «ухвалення рішення».

Зазвичай ухвалення рішення досліджується як специфічний процес, який поєднує комплекс дій, що зумовлені активністю з подолання ситуації невизначеності, здійснення вибору, ухвалення ідеї та готовності її реалізувати, тобто процес формування самої ідеї як загальної мети. Аналіз активності людини дає змогу констатувати, що вся множина практичних завдань, що вирішується людиною, – це, безумовно, завдання з ухвалення рішень. Людина в процесі життєдіяльності поступово – свідомо чи ні – здійснює вибір цілей і способів власної дії, перетворюючи свої ідеї на реальність. Серед основних детермінант такої поведінки: наявність суб'єктивно нерівноцінних дієвих альтернатив; неможливість уникнути вибору певної дії, її необхідність; значущість вибору для конкретної особистості; наявність обмежень щодо можливих способів поведінки в певній ситуації; наявність ризику через відсутність гарантій отримання очікуваних результатів; неповна визначеність причинно-наслідкових зв'язків, котрі зумовлюють перебіг подій; особиста відповідальність за наслідки своїх дій, які реалізується через систему санкцій у певному соціальному середовищі [10].

Щоразу, коли людина стикається з певною ситуацією, яка вимагає ухвалення рішення, існує два основних варіанти виходу із ситуації [7]:

1) необхідність рішення щодо перетворення актуальної ситуації й побудови нової ситуації, тобто відмова від наявної ситуації – стосовно актуальної ситуації рішення не ухвалюється, а виникає необхідність здійснення процедури проектування і рішення ухвалюється стосовно створення нових альтернативних умов активності (ухвалення рішення розгортається як проектний процес);

2) визнається необхідність удосконалення актуальної ситуації, приведення її до рівноваги, розгортання її в наявних умовах – це ухвалення рішення про розвиток наявної ситуації (ухвалення рішення розгортається як підтримувальний процес).

Отже, ухвалення рішення – це системна психологічна активність, яка спрямована на усвідомлене подолання невизначеності й поліваріантності ситуації шляхом виокремлення й вибору конкретної ідеї із множини можливих з урахуванням наслідків цієї активності та аналізом здійснених дій. Основними психологічними компонентами розгортання цього поняття є психологічна активність, усвідомлення актуальної ситуації, вибір ідеї (рис. 1).

Теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми психологічної готовності дає підстави стверджувати про різноманіття підходів до вивчення цього феномену та їх класифікацію [14; 18; 22; 32; 34; 35; 37]. О.Ю. Булгакова [3] у своєму дослідженні здійснює детальну диференціацію підходів і виокремлює такі сім груп: 1) особистісний – стійка характеристика особистості, що сформована задля підготовки до певного виду діяльності; 2) функціональний – психофізіологічний стан, який забезпечує високий рівень досягнень; 3) особистісно-діяльнісний – ставлення до себе як діяча в інтерактивних подіях суб'єкт-суб'єктних і суб'єкт-об'єктних відношеннях соціального буття; 4) інтегративний – інтегральне суб'єктне утворення особистості та функціональний стан; 5) «ставленнєвий» – явище, похідне від системи ставлень і самоставлень суб'єкта; 6) компетентнісний – інтегральна компетенція у формальній (професійно-діловій) і неформальній (інтимно-особистісній) сферах соціальної взаємодії; 7) системно-суб'єктний – суб'єктна природа психологічної готовності виявляє себе в різних ситуаціях соціальної взаємодії за провідної ролі однієї з її складових частин.

Більш узагальнений і традиційний аналіз феномену психологічної готовності ґрунтується на виокремленні трьох основних підходів: особистісного, функціонального, особистісно-діяльнісного [8; 11; 16; 17; 22].

У межах особистісного підходу дослідники психологічної готовності концептуально визначають її як певний активний стан особистості, основу якого становлять особистісні якості як певна системна організація її компетентностей, що корелює зі спрямованістю особистості. Відповідно, така готовність особистості забезпечує полегшення процесів реалізації діяльності (життєдіяльності) завдяки інтеграції психічної, моральної та організаційно-діяльнісної систем особистості, які вибудовуються протягом життя (досвід). Отже, представники цього підходу конструюють психологічну готовність шляхом поєднання стану готовності особистості до початку діяльності та особистісну спрямованість, а також розвиненість вольових якостей, творчої уяви, інтелектуальних процесів, здатності до саморегуляції.

Функціональний підхід під час визначення психологічної готовності спирається на те, що базовим, вихідним її елементом є психофізіологічна здатність організму до здійснення певної діяльності. Отже, основою аналізу є функціональна готовність психічних процесів, психофізіологічних систем, які необхідні для виконання діяльності, а також сформовані протягом життя та навчання установки щодо різних форм реагування та їх вияв у поведінці особистості, розумінні завдань, оцінюванні ситуації під час вирішення проблем (моделі поведінки та діяльності).

Особистісно-діяльнісний підхід дає змогу досліджувати психологічну готовність як системну цілісність відповідних якостей та властивостей особистості, які забезпечують ефективну діяльність у певній сфері. Основою розуміння готовності є наявне ставлення особистості

Рис. 1. Ухвалення рішення: модель

до цілей і завдань діяльності, яка виконується, а також здатність мобілізувати самовладання, долати перешкоди, враховувати адекватну самооцінку та виявляти оптимізм задля початку ефективного здійснення відповідних дій.

У контексті нашого дослідження ми визначили, що ухвалення рішення є цілеспрямованою активністю особистості щодо здійснення вибору найдоцільнішої ідеї під час теоретичного структурування ситуації невизначеності шляхом осмислення можливих наслідків цього вибору. Тому ухвалення рішення є основою будь-якої цілеспрямованої діяльності та її невід'ємним компонентом. Здатність ухвалювати рішення є суттєвим складником особистості, що зумовлює характер її соціальної активності щодо вироблення нових стратегій життєдіяльності, адаптації до стрімких соціально-економічних змін у суспільстві тощо. Це дає нам змогу стверджувати, що аналіз готовності до такої активності особистості має здійснюватися у контексті особистісно-діяльнісного підходу.

Дефініційний аналіз поняття «психологічна готовність» у контексті особистісно-діяльнісного підходу дає змогу визначити, що видовою основою цього поняття є категорії «особистість» та «діяльність», які змістовно пов'язані базовими ознаками суб'єктної активності й результатами, які очікуються. Важливо, що конструювання поняття здійснюється шляхом змістового наповнення контекстів у двох напрямках: від особистості до діяльності; від діяльності до особистості. Цей зв'язок виявляється у суб'єктній позиції, яка є формоутворювальною та спрямовальною силою. Тут маємо відзначити, що у більшості підходів очікувані результати щодо характеристики готовності подаються у категоріях «успішність», «мобілізованість», «самостійність». Серед базових ознак, що відповідають сформованості певного рівня психологічної готовності, можна визначити такі групи [3; 4; 14; 18; 20; 33; 36]:

- ознаки психічних станів (психологічної напруги, мотиваційні, вольові, емоційні);
- ознаки особистості (спрямованість, цінності, відповідальність, саморегуляція, інтерес, схильність, переконання, впевненість);
- ознаки діяльності (компетентність, цілеутворення, прогнозування, поінформованість, операціональність, позитивне ставлення).

Отже, можна стверджувати, що психологічна готовність особистості є складною системою, системоутворювальними елементами якої є:

- *суб'єкт* як діяльнісна суть особистості, котра вимагає високого рівня самовизначення, самоорганізації і саморегуляції пізнання та перетворення зовнішнього світу;

- *психічні стани та властивості* особистості,

які мобілізують необхідну активність у ситуаціях впливу зовнішніх і внутрішніх чинників;

- *психологічні утворення (новоутворення)*, які зумовлюють регуляцію відповідних форматів діяльності щодо її ініціативи, реорганізують структуру самостійних, адекватних та незалежних дій, основою яких є набуті компетентності та усвідомлена відповідальність.

Психологічна готовність особистості у нашому розумінні – це активний стан суб'єкта щодо мобілізації компетентностей, властивостей і цінностей особистості, який зумовлює успішність самостійних, адекватних та незалежних дій.

Під час ухвалення рішень психологічна активність особистості завжди спрямована на здійснення вибору шляхом усвідомлення та аналізу актуальної або прогнозованої ситуації. Врахування цієї специфіки, а також загальне уявлення про психологічну готовність дає нам можливість побудувати модель психологічної готовності особистості до ухвалення рішень.

Готовність особистості до ухвалення рішення є вибором однієї альтернативи із їх множини, причому цей вибір здійснюється на двох рівнях: 1) прийняття рішення як оцінка наявних, уже сформульованих (звичайних), альтернатив відповідно до цільового критерію – тут основою є досвід та евристика; 2) прийняття рішення як пошук альтернатив і визначення критеріїв побудови нової ситуації – тут основою є проблематизація та рефлексія.

Ці два рівні інтегровані самосвідомістю особистості, яка ухвалює рішення. У кожен акт самосвідомості включає не тільки окремі психічні процеси в різноманітній їх комбінації, але й усю особистість як систему психологічних властивостей, особливості мотивації, досвід на різних рівнях узагальнення, а також емоційний стан у конкретний момент.

Ухвалення рішення вимагає досить високого рівня усвідомленості процесів самовизначення, самоорганізації, саморегуляції у системі «суб'єкт ухвалення рішення – процес ухвалення рішення». Тобто цей процес зумовлений активністю особистості, яка має осмислювати свою діяльність, визначати напрями її впливів на процеси перетворення зовнішнього світу. Ухвалення рішення є послідовним рухом у чотирьох взаємозалежних просторах існування людини від ситуативного до соціального, а далі культурного й екзистенціального. Тому свої рішення особистість обґрунтовує відповідно до особливостей перетинів цих просторових систем, а саме: а) ситуацією, яка зумовлюється актуальними або прогнозованими обставинами; б) соціальними діями, які детерміновані конкретною метою у соціальному просторі; в) рефлексією власної діяльності й надання

її статусу культурно зумовленої дії, яка вписується в культурну традицію; г) особистою відповідальністю в просторі життєвих змістів вічних цінностей буття. Важливим, на нашу думку, є усвідомлення того, що ухвалення рішення містить змісти рефлексії й аналізу цього процесу «на всю глибину»: не тільки у контексті оцінювання ситуації та своїх дій у ній з огляду на переваги й досягнення окремих цілей, але й осмислення віддалених наслідків і здатність усвідомлено встановити або зняти обмеження на свої дії, визначені відповідно до базових людських цінностей [30; 31]. Отже, послідовна рефлексія дій, діяльності, буття особистості є способом її самовизначення під час ухвалення певних рішень.

Представлений теоретичний аналіз дає нам можливість побудувати модель психологічної готовності особистості до ухвалення рішень. Вона фіксує стан активної мобілізації суб'єкта, який зумовлює успішність його самостійних, адекватних та незалежних дій, вибору за умов осмислення відповідальності та самовизначення в просторі цінностей буття шляхом рефлексії дій в актуальній або прогнозованій ситуації відповідно до соціальних норм і культурних традицій (рис. 2).

Побудована нами модель відображає основні складники готовності особистості до ухвалення рішень: мобілізація цілеспрямовано сформованого особистісного компонента (компетентностей, цінностей, досвіду та індивідуально-психологічних властивостей особистості) на перетині з діяльнісним (ситуація, дії, рефлексія, відповідальність) забезпечує успішність, самостійність, адекватність та незалежність ухвалення рішення відповідно до соціальних і культурних норм.

Висновки. Різноманіття міждисциплінарних пошуків та досліджень процесів ухвалення рішення, поява множини підходів і теорій їх ана-

лізу ускладнює конкретизацію цього поняття. Важливим для української науки є впровадження коректного, відповідно до норм української мови, понятійного апарату, виключення з нього некооректних формулювань. Тому ми наполягаємо, що доцільним є використання словосполучення «ухвалення рішення».

Основними складниками, що фіксують психологічний зміст поняття «ухвалення рішення» є психологічна активність, усвідомлення актуальної ситуації, вибір ідеї, що спрямована на усвідомлене подолання невизначеності й поліваріантності ситуації.

Дослідження психологічної готовності особистості до ухвалення рішення спиралося на методологічні основи особистісно-діяльнісного підходу. Базові конструкти цього поняття, видовою основою якого визначено категорії «особистість» (її базові властивості) та «діяльність» (очікувані результати), були виокремлені шляхом дефініційного аналізу поняття «психологічна готовність», а саме: успішність, змобілізованість, самостійність. Виокремлено базові ознаки сформованості певного рівня психологічної готовності: ознаки психічних станів; властивості особистості; ознаки діяльності. Відзначено, що психологічна готовність особистості є складною системою, системоутворювальними елементами якої є суб'єкт, психічні стани та властивості особистості, психологічні утворення (новоутворення), регуляції діяльності шляхом розвинутої рефлексії.

Побудована нами модель психологічної готовності особистості до ухвалення рішень фіксує вихідний зміст цього поняття та задає основу його формування, а саме: здатність до мобілізації цілеспрямовано сформованих компетентностей, цінностей, індивідуально-психологічних властивостей особистості та набутого досвіду у контексті

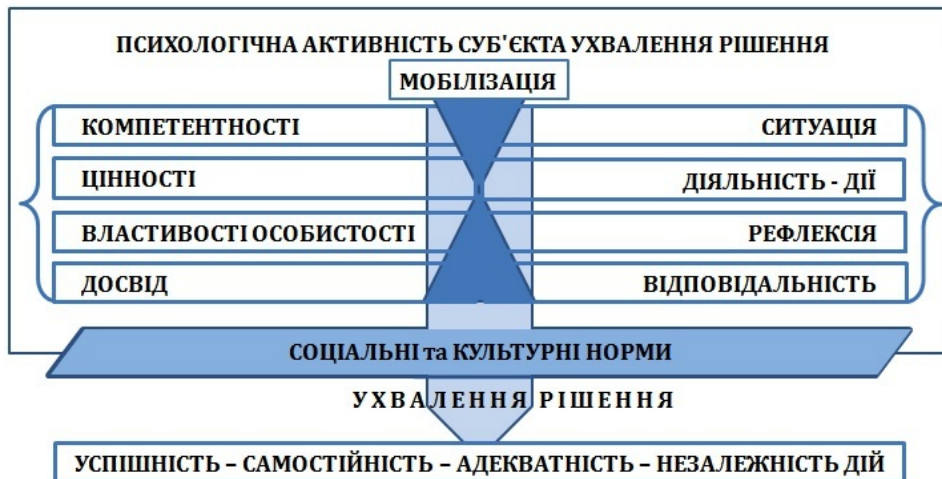

Рис. 2. Готовність особистості до ухвалення рішень: модель

ситуації, відповідних їй дій, які супроводжуються рефлексією та усвідомленням відповідальності, забезпечує успішність ухвалення рішення відповідно до соціальних і культурних норм.

Запропонована теоретична модель у перспективі потребує ретельного експериментального обґрунтування, уточнення та аналізу її ефективності в практичному застосуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєнко Н.В. Взаємозв'язки психологічної готовності до інноваційної діяльності з факторами прийняття рішень поліцейськими: гендерний аспект дослідження. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Психологія»*. 2021. Т. 32 (71), № 2. С. 183–187. DOI: <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.2/32>.
2. Артемов В.Ю., Сингаївська І.В. Особливості процесів прийняття рішень в умовах невизначеності. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 1 (65). С. 149–163. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-65-149-163>.
3. Булгакова О.Ю. Психологічна готовність студентів до соціальної взаємодії : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2019. 586 с. URL: <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2019/bulgakova/dis.pdf>.
4. Булгакова О.Ю. Теоретико-методологічні основи у визначенні змісту поняття «психологічна готовність». *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 60–66. URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2016-5-doc/2016-5-st8>.
5. Вдовіченко О.В. Концептуальні основи ризику особистості: циклічна структурно-процесуальна модель. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Психологія»*. 2020. № 62. С. 18–30. DOI: <https://doi.org/10.34142/23129387.2020.62.01>.
6. Вернік О.Л. Психологічна готовність особистості до прийняття рішень в умовах гуманітарної катастрофи. *Сучасні проблеми екологічної психології: Психологічний зміст екосоціальних катастроф* : матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції (13 травня 2022 року, Київ). Інститут психології імені Г.С. Костюка, м. Київ, 2022. С. 8–9. URL: http://ecopsy.com.ua/data/conf_2022/tezy_ecopsy_13_05_2022.html#a2.
7. Горбань Г.О. Прийняття управлінських рішень у соціальних системах: соціально-психологічний аспект : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2012. 326 с.
8. Горбань Г.О. Особливості формування психологічної готовності здобувача освіти до самоорганізації в умовах карантину. *Психологічне здоров'я персоналу організацій в умовах пандемії COVID-19: проблеми та технології забезпечення* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції з організаційної та економічної психології. 2020. С. 29–31. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/zbirnik_ost_var_1594384171.pdf?fbclid=IwAR3vOcqwwDiuKnlUhK6jOj5N8CNJVE5x0y3wznJrljEVIV9HrW_g2I7URQM.
9. Горбань Г.О. Психологія прийняття управлінських рішень у соціальних системах на рівні міської громади : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.05. Київ, 2014. 493 с.
10. Деркач В.Л. Теорія прийняття рішень при розв'язанні екологічних проблем (філософсько-методологічні аспекти) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.09. Київ, 2001. 18 с.
11. Духневич В. Психологічна готовність до політичного вибору. *Соціальна психологія*. 2004. № 2 (4). С. 70–76. URL: http://psy-lpr.at.ua/Materials/dukhnevich-socialna_psikhologija_2004-2.pdf.
12. Іванова В.В. Психологічна готовність керівників закладів дошкільної освіти до прийняття управлінських рішень. *Гірська школа Українських Карпат* : наукове фахове видання з педагогічних наук. 2013. № 10. С. 166–169. URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/574/1/05.pdf>.
13. Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти : монографія. Київ : Ніка Центр, 2000. 332 с. URL: <http://uaorppp.com.ua/read/67/>.
14. Карамушка Л., Тиченко М. Психологічна готовність працівників сфери креативних індустрій до здійснення професійної кар'єри: зміст, структура, методики дослідження. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2022. № 3–4 (27). С. 85–102. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2022.3.27.9>.
15. Ковальчук О.С. Семінар-тренінг «Формування психологічної готовності керівників до прийняття управлінських рішень в умовах організаційного розвитку». *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. І: *Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. 2012. Вип. 33. С. 14–21. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19905726.pdf>.
16. Ковальчук В.Я., Савчук С.А., Файдевич В.В., Панасюк І.В. Особливості формування психологічної готовності майбутніх викладачів фізичного виховання. *Академічні візії*. 2023. № 16. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/142>.

17. Кокун О.М. Зміст та структура психологічної готовності фахівців до екстремальних видів діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології*: збірник наукових праць. 2010. Вип. 7. Харків, 2010. С. 182–190. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1728>.
18. Костюкова В.В. Теоретико-методологічні засади дослідження психологічної готовності майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Психологія»*. 2022. Том 33 (72). № 5. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.5/07>.
19. Литвинчук М.Ю. Формування психологічної готовності майбутніх прикордонників до прийняття рішення в кризових ситуаціях : дис. ... канд. психол. : 19.00.01. Київ, 2018. 287 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciyalitvin1-compressed_1542742687.pdf.
20. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ : Знання. 1989. 48 с.
21. Онлайн-бібліотека «Горох» : приймати – слововживання. URL: <https://goroh.pp.ua/Слововживання/приймати#25867>.
22. Остапенко О.Е. Амбівалентність розуміння феномена «готовність». *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2009. № 3(27), ч. 2. С. 152–157. URL: <https://core.ac.uk/works/26872210>.
23. Петровська І. Психологічні концепції процесу прийняття рішень. *Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки»*. 2021. Вип. 9. С. 196–201. DOI : <https://doi.org/10.30970/PS.2021.9.25>.
24. Помиткіна Л.В. Особливості готовності студентів до прийняття стратегічного життєвого рішення з професійного самовизначення. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. Вип. 2. С. 215–225. URL: <http://pptp.kubg.edu.ua/images/2013/02/Pomytkina.pdf>.
25. Санніков О.І., Саннікова А.О. Компенсаторна функція рішимості. *ГАБІТУС*. 2022. Вип. 41. С. 179–186. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.41.31>.
26. Словник української мови: в 11 т. Київ : Наукова думка. Том 7, 1976. С. 623. URL: <http://sum.in.ua/s/prujmaty>.
27. Словник української мови: в 11 т. Київ : Наукова думка. Том 10, 1979. С. 526. URL: <http://sum.in.ua/s/ukhvaljuvaty>.
28. Стасюк В., Ковальчук О. Психологічні детермінанти рішення військового керівника в екстремальних умовах діяльності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 65 (1). С. 119–124. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-65-1-119-124>.
29. Тополенко О.О. Психологічна готовність керівників до прийняття управлінських рішень (теоретична модель). *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2007. Вип. 3. С. 127–131. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/47230036.pdf>.
30. Шевченко Н.Ф. Розвиток професійної свідомості психолога: від концепції О.М. Леонтьєва до авторської моделі. *Психологія і суспільство*. 2018. № 3–4 (73–74). С. 82–90. URL: <http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/893>.
31. Шевченко Н.Ф. Рефлексивність як чинник розвитку особистості психолога-консультанта. *Журнал сучасної психології*. 2022. № 4 (27). С. 85–92. DOI: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2022-4-10>.
32. Asebiomo A.M. Digital Transformation of Teachers Psychological Readiness and Pedagogical Skills' Impact on Quality of Science and Mathematics Curriculum Delivery for Students' Learning at Secondary School Level in Nigeria. *Published in International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD)*. Vol. 6. Issue 7. 2022. Pp. 14–24. URL: www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd52222.pdf.
33. Khurtenko O., Liebidieva S., Perelygina L., Morhunov O., Ovcharuk V., Mykhliuk E. Model of Psychological Readiness of a Coach to Make Decisions in Extreme Situations of Professional Activity. *BRAIN: Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. № 13(1Sup1). Pp. 247–266. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/13.1Sup1/317>.
34. Khurtenko O., Shuldyk A., Zubal M., Raytarovska I., Senyk A., Bereziak, K. Developing Students' Psychological Readiness to Make Decisions in Extreme Coaching Situations. *BRAIN: Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. № 12(1). Pp. 88–103. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/172>.
35. Kirkland F.R., Bartone P.T., Marlowe D.H. Commanders' Priorities and Psychological Readiness. *Armed Forces & Society*. 1993. № 19(4). Pp. 579–598. DOI: <https://doi.org/10.1177/0095327X9301900406>.
36. Raff-Ganachevsky A.M., Tvardovskaya A.A. Psychological readiness of students for distance learning. *ARPHA Proceedings*. 2022. № 5. Pp. 1403–1415. DOI: <https://doi.org/10.3897/ap.5.e1403>.
37. Rapikova S., Kosherbayeva A., Jumazhanova G., Oralkanova I., Kudageldin M., Asma G. Formation of the Readiness of Future Educational Psychologists for the Organization of Psychodiagnostic Activities. *Education Research International*. 2022. Article ID 2132321. 8 p. DOI: <https://doi.org/10.1155/2022/2132321>.

38. Society and Decision Making: Fact Sheet was prepared by the United Nations Children Fund (UNICEF) and the United Nations Programme on Youth. URL: <https://www.un.org/development/desa/youth/society-and-decision-making-factsheet.html>.

REFERENCES

- Aleksieienko, N.V. (2021). Vzaimozv'iazky psykholohichnoi hotovnosti do innovatsiinoi diialnosti z faktoramy pryiniattia rishen politseiskymy: hendernyi aspekt doslidzhennia [Interrelationships Between Psychological Readiness for Innovation and Decision-making Factors in Police Officers: a Gender Perspective]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Psykholohiia*. T. 32 (71), № 2. S. 183–187. DOI: <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.2/32> [in Ukrainian].
- Artemov, V.Iu., Synhaivska, I.V. (2022). Osoblyvosti protsesiv pryiniattia rishen v umovakh nevyznachenosti [Features of Decision-Making Processes Under Uncertainty]. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK"*. № 1 (65). S. 149–163. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-65-149-163> [in Ukrainian].
- Bulhakova, O.Iu. (2019). Psykholohichna hotovnist studentiv do sotsialnoi vzaiemodii [Psychological Readiness of Students for Social Interaction]: dys. ... d-ra psykhol. nauk : 19.00.07. Odesa. 586 s. Retrieved from: <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2019/bulgakova/dis.pdf> [in Ukrainian].
- Bulhakova, O.Iu. (2016). Teoretyko-metodolohichni osnovy u vyznachenni zmistu poniattia "psykholohichna hotovnist" [Theoretical and Methodological Foundations in Determining the Content of the Concept of "Psychological Readiness"]. *Nauka i osvita*. № 5. S. 60–66. Retrieved from: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2016-5-doc/2016-5-st8> [in Ukrainian].
- Vdovichenko, O.V. (2020). Kontseptualni osnovy ryzyku osobystosti: tsyklichna strukturno-protseusualna model [Conceptual basis of personal risk: cyclical structural model]. *Visnyk KhNPU imeni H.S. Skovorody. "Psykhohohyia"*. № 62. S. 18–30. DOI: <https://doi.org/10.34142/23129387.2020.62.01> [in Ukrainian].
- Vernik, O.L. (2022). Psykholohichna hotovnist osobystosti do pryiniattia rishen v umovakh humanitarnoi katastrofy [Psychological Readiness of the Individual to Make Decisions in the Conditions of a Humanitarian Disaster]. *Suchasni problemy ekolohichnoi psykholohii: Psykholohichniy zmist ekosotsialnykh katastrof: materialy XVII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (13 travnia 2022 roku, Kyiv. Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka, m. Kyiv. S. 8–9. Retrieved from: http://ecopsy.com.ua/data/conf_2022/tezy_ecopsy_13_05_2022.html#a2 [in Ukrainian].*
- Horban, H.O. (2012). Pryiniattia upravlinskykh rishen u sotsialnykh systemakh: sotsialno-psykholohichniy aspekt [Management Decision-making in Social Systems: Socio-psychological Aspect]: monohrafiia. Zaporizhzhia: KPU. 326 s. [in Ukrainian].
- Horban, H.O. (2020). Osoblyvosti formuvannia psykholohichnoi hotovnosti zdobuvacha osvity do samoorhanizatsii v umovakh karantynu [Formation of Students' Psychological Readiness for Self-organization in the Conditions of Quarantine]. *Psykhohohichne zdorovia personalu orhanizatsii v umovakh pandemii COVID-19: problemy ta tekhnolohii zabezpechennia: materialy XIV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi onlain-konferentsii z orhanizatsiinoi ta ekonomichnoi psykholohii*. S. 29–31. Retrieved from: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/zbirnik_ost_var_1594384171.pdf?fbclid=IwAR3vOcqwwDi uKn1UhK6jOj5N8CNJVE5x0y3wznJrIjEVIV9HrW_g2I7URQM [in Ukrainian].
- Horban, H.O. (2014). Psykholohiia pryiniattia upravlinskykh rishen u sotsialnykh systemakh na rivni miskoi hromady [Psychology of Making Managerial Decisions in Social Systems on the Urban Community Level]: dys. ... d-ra psykhol. nauk: 19.00.05. Kyiv, 2014. 493 s. [in Ukrainian].
- Derkach, V.L. (2001). Teoriia pryiniattia rishen pry rozv'iazanni ekolohichnykh problem (filosofsko-metodolohichni aspekty) [Decision Taking Theory in Environmental Problems Solving (philosophical and methodological aspects)]: avtoref. dys. ... kand. filos. nauk: 09.00.09. Kyiv. 18 s. [in Ukrainian].
- Dukhnevych, V. (2004). Psykholohichna hotovnist do politychnoho vyboru [Psychological Readiness for Political Choice]. *Sotsialna psykholohiia*. № 2 (4). Pp. 70–76. Retrieved from: http://psy-lpr.at.ua/Materials/dukhnevich-socialna_psikhologija_2004-2.pdf [in Ukrainian].
- Ivanova, V.V. (2013). Psykholohichna hotovnist kerivnykiv zakladiv doshkilnoi osvity do pryiniattia upravlinskykh rishen [Psychological Readiness Managers Preschool Education to Decision-making]. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat: naukovе fakhove vydannia z pedahohichnykh nauk*. № 10. S. 166–169. Retrieved from: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/574/1/05.pdf> [in Ukrainian].
- Karamushka, L.M. (2000). Psykholohiia upravlinnia zakladamy serednoi osvity [Psychology of Management of Secondary Education Institutions]: monohrafiia. Kyiv: Nika Tsentr. 332 s. Retrieved from: <http://uaoppp.com.ua/read/67/> [in Ukrainian].
- Karamushka, L., Tychenko, M. (2022). Psykholohichna hotovnist pratsivnykiv sfery kreatyvnykh industrii do zdiisnennia profesiinoi kariery: zmist, struktura, metodyky doslidzhennia [Psychological readiness

- of creative industry workers to pursue a professional career: content, structure, research methods]. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*. № 3–4 (27). S. 85–102. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2022.3.27.9> [in Ukrainian].
15. Kovalchuk, O.S. (2012). Seminar-treninh “Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti kerivnykiv do pryiniattia upravlinskykh rishen v umovakh orhanizatsiinoho rozvytku” [The seminar-training “The Development of Leaders’ Psychological Decision-Making Readiness in Conditions of Organizational Development”]. *Aktualni problemy psykholohii: zb. naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. T. I : Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia*. 2012. Vyp. 33. P. 14–21. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/19905726.pdf> [in Ukrainian].
 16. Kovalchuk, V.Ia., Savchuk, S.A., Faidevych, V.V., Panasiuk, I.V. (2023). Osoblyvosti formuvannia psykholohichnoi hotovnosti maibutnikh vykladachiv fizychnoho vykhovannia [Peculiarities of the Formation of Psychological Readiness of Future Teachers of Physical Education]. *Akademichni vizii*. № 16. Retrieved from: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/142> [in Ukrainian].
 17. Kokun, O.M. (2010). Zmist ta struktura psykholohichnoi hotovnosti fakhivtsiv do ekstremalnykh vydiv diialnosti [Content and Structure of Psychological Readiness of Specialists for Extreme Types of Activities]. *Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii: zbir. nauk. prats*. Vyp. 7. Kharkiv, 2010. S. 182–190. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1728> [in Ukrainian].
 18. Kostiukova, V.V. (2022). Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia psykholohichnoi hotovnosti maibutnikh viiskovoslužbovtsiv do profesiinnoi diialnosti [Theoretical and Methodological Principles of Researching Future Servicemen’s Psychological Readiness for Professional Activities]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Psykholohiia*. Tom 33 (72). № 5. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.5/07> [in Ukrainian].
 19. Lytvynchuk, M.Iu. (2018). Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti maibutnikh prykordonnykiv do pryiniattia rishennia v kryzovykh sytuatsiiakh [The Development of the Psychological Readiness of Uture Frontierguards to Decision-making in Crisis Situations]: dys. ... kand. psykhol.: 19.00.01. Kyiv. 287 s. Retrieved from: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciyalitvin1-compressed_1542742687.pdf [in Ukrainian].
 20. Moliako, V.O. (1989). Psykholohichna hotovnist do tvorchoi pratsi [Psychological Readiness for Creative Work]. Kyiv: Znannia. 48 s. [in Ukrainian].
 21. Onlain-biblioteka “Horokh”: pryimaty – slovovzhyvannia [to accept – word usage]. Retrieved from: <https://goroh.pp.ua/Slovovzhyvannia/pryimaty#25867> [in Ukrainian].
 22. Ostapenko, O.E. (2009). Ambivalentnist rozuminnia fenomena “hotovnist” [Ambivalence of the Understanding of the Phenomenon “Readiness”]. *Visnyk NTUU “KPI”. Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika*. № 3(27), ch. 2. S. 152–157. Retrieved from: <https://core.ac.uk/works/26872210> [in Ukrainian].
 23. Petrovska, I. (2021). Psykholohichni kontseptsii protsesu pryiniattia rishen [Psychological Concepts of the Decision-Making Process]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii “Psykholohichni nauky”*. Vyp. 9. S. 196–201. Retrieved from: <https://doi.org/10.30970/PS.2021.9.25> [in Ukrainian].
 24. Pomytkina, L.V. (2013). Osoblyvosti hotovnosti studentiv do pryiniattia stratehichnogo zhyttievoho rishennia z profesiinoho samovyznachennia [Peculiarities of Students’ Readiness to Make a Strategic Life Decision on Professional Self-Determination]. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka*. Vyp. 2. S. 215–225. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2013_2_26 [in Ukrainian].
 25. Sannikov, O.I., Sannikova, A.O. (2022). Kompensatorna funktsiia rishymosti [Compensatory Function of Decisiveness]. *HABITUS*. Vyp. 41. S. 179–186. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.41.31> [in Ukrainian].
 26. Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian Language]: v 11 t. Kyiv: Naukova dumka. Tom 7, 1976. S. 623. Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/pryjmaty> [in Ukrainian].
 27. Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian Language]: v 11 t. Kyiv: Naukova dumka. Tom 10, 1979. S. 526. Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/ukhvaljувaty> [in Ukrainian].
 28. Stasiuk, V., Kovalchuk, O. (2022). Psykholohichni determinanty rishennia viiskovoho kerivnyka v ekstremalnykh umovakh diialnosti [Psychological Determinants of a Military Leader’s Decision in Extreme Conditions of Activity]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*. № 65 (1). S. 119–124. Retrieved from: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-65-1-119-124> [in Ukrainian].
 29. Topolenko, O.O. (2007). Psykholohichna hotovnist kerivnykiv do pryiniattia upravlinskykh rishen (teoretychna model) [Psychological Readiness of Managers to Make Management Decisions (theoretical model)]. *Visnyk NTUU “KPI”. Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika*. Vyp. 3. S. 127–131. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/47230036.pdf> [in Ukrainian].

30. Shevchenko, N.F. (2018). Rozvytok profesiinoi svidomosti psykholoha: vid kontseptsii O.M. Leontieva do avtorskoj modeli [Development of a Psychologist's Professional Consciousness: from the Concept of A.M. Leontiev to the Author's Model]. *Psykholohiia i suspilstvo*. № 3–4 (73–74). Pp. 82–90. Retrieved from: <http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/893> [in Ukrainian].
31. Shevchenko, N.F. (2022). Refleksyvnist yak chynnyk rozvytku osobystosti psykholoha-konsultanta [Reflectiveness as a Factor of Development of a Psychologist-Consultant Personality]. *Zhurnal suchasnoi psykholohii*. № 4 (27). Pp. 85–92. DOI: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2022-4-10> [in Ukrainian].
32. Asebiomo, A.M. (2022). Digital Transformation of Teachers Psychological Readiness and Pedagogical Skills' Impact on Quality of Science and Mathematics Curriculum Delivery for Students' Learning at Secondary School Level in Nigeria. *Published in International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD)*. Vol. 6. Issue 7. Pp. 14–24. Retrieved from: www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd52222.pdf.
33. Khurtenko, O., Liebidieva, S., Perelygina, L., Morhunov, O., Ovcharuk, V., Mykhliuk, E. (2022). Model of Psychological Readiness of a Coach to Make Decisions in Extreme Situations of Professional Activity. *BRAIN: Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. № 13(1Sup1). Pp. 247–266. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/13.1Sup1/317>.
34. Khurtenko, O., Shuldyk, A., Zubal, M., Raytarovska, I., Senyk, A., Bereziak, K. (2021). Developing Students' Psychological Readiness to Make Decisions in Extreme Coaching Situations. *BRAIN: Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. № 12(1). Pp. 88–103. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/172>.
35. Kirkland, F.R., Bartone, P.T., Marlowe, D.H. (1993). Commanders' Priorities and Psychological Readiness. *Armed Forces & Society*. № 19(4). Pp. 579–598. DOI: <https://doi.org/10.1177/0095327X9301900406>.
36. Raff-Ganachevsky, A.M., Tvardovskaya, A.A. (2022). Psychological readiness of students for distance learning. *ARPHA Proceedings*. № 5. Pp. 1403–1415. DOI: <https://doi.org/10.3897/ap.5.e1403>.
37. Rapikova, S., Kosherbayeva, A., Jumazhanova, G., Oralkanova, I., Kudageldin, M., Asma, G. (2022). Formation of the Readiness of Future Educational Psychologists for the Organization of Psychodiagnostic Activities. *Education Research International*. Article ID 2132321. 8 p. DOI: <https://doi.org/10.1155/2022/2132321>.
38. Society and Decision Making: Fact Sheet was prepared by the United Nations Children Fund (UNICEF) and the United Nations Programme on Youth. Retrieved from: <https://www.un.org/development/desa/youth/society-and-decision-making-factsheet.html>.